

hány vonással megrajzolt írói portrék mellett — a kibontakozó törekvések és az egyetemes magyar- és világirodalom között meglevő kapcsolatok feltárása. Bori Imre ezekben a két-három oldalas portrékban (főként a fiatalokról szólva) már nemcsak kutató tudós, hanem ítéleteivel szemérmes szervező és irányító is. Pedig ítéletei sohasem kategorikusak. Szenteleky Kornélt és Sinkó Ervint nem számítva (őket fenntartás nélkül a legnagyobbaknak nevezi) általában csak megszorításokkal minősít. Csupán a legtehetősebbek közül valónak nevezi azokat, akikről sokat vár: Ács Károlyt, Gulyás Józsefet, Varga Zoltánt. Azzal azonban, ahogy őket is, másokat is, még az egyetlen könyvvel jelentkezett, de aztán más útra tért alkotókat is mérlegre teszi, világirodalmi kapcsolataikat föltárja, képalkotási módszerüket megvizsgálja — mindig széles távlatokat nyit. Nem csak az elemzett művészek számára. Azok a néhány soros jellemzések ugyanis, amelyekben az idősebb generáció egy-egy tagjának pályáján az újat kezdés tényét regisztrálja (Végl László, Gál László), másutt meg a napjainkban lejátszódó költői kiteljesedésre figyelmeztet (Pap József) — tulajdonképpen az elkövetkező irodalomtörténeti kutatások irányát is meghatározza már.

Sipos Lajos

Летописи и хроники. Сборник статей 1973 г. (отв. ред. Б. А. Рыбаков) Посвящен памяти А. Н. Насонова. Москва, 1974. изд. „Наука“ 375 стр.

A „Letopiszi i hronyiki” (Évkönyvek és krónikák) címmel megjelent tanulmánygyűjtemény az „A. N. Naszonov emlékére” alcímet viseli. Ennek megfelelően a bevezető tanulmány A. N. Naszonov munkásságával foglalkozik, és tartalmazza publikációinak jegyzékét. Nem véletlen, hogy e válogatás A. N. Naszonov nevével fémjelvezhető, hiszen az orosz évkönyvírás problematikája munkásságának egyik jelentős területe volt. (L. e témában végzett kutatásainak összegzését: Isztorija russzkovo letopiszanyija XI — nacsala XVIII vv. Ocserki i isszledovanyija. Moszkva, 1969.) A kötet nemcsak tematikájában, hanem kronológiai határait tekintve is közel áll A. N. Naszonov munkásságához, de egyúttal túl is mutat rajta, hiszen újabb kutatási eredményekre épül. Az orosz évkönyvírás anyaga mellett megjelennek a belorusz-litván és a moldvai-szláv történetírásra vonatkozó tudományos eredmények is. A kötetben helyet kap a művészettörténet és az évkönyvek sajtó alá rendezésének problémája is egy-egy tanulmány keretében. A problémakör kiszélesítését jelenti az is, hogy az orosz évkönyvírás kérdésein kívül

a jugoszláviai magyar irodalom sajátos jellegét, szellemi forrásait, autonóm vonásait.

A könyv második-harmadik részének jellemzője — a nálunk jól-rosszul ismert antológiák, folyóiratok, mozgalmak, irányzatok történetének összefoglalása és a kitűnő, igyekszik bevonni tárgykörébe a szomszédos népek krónikaírodalmának néhány vitás kérdését. Mindez a kötet szerkesztőinek a bevezetőben megfogalmazott célja. Az eredményt elsősorban az orosz évkönyvek történetével foglalkozó, külföldi szerzők (L. Müller — NSZK; A. V. Poppe — Lengyelország; A. V. Szolovjov — Svájc) tollából származó munkák közlése jelenti. Ami ténylegesen a külföldi krónikaírás történetéhez nyújt adalékot az A. V. Florovszkij (Csehszlovákia) és Györfly György tanulmánya. Perényi József cikkét, amely a „Poveszty vremennih let” adatait mint a magyar őstörténet egyik forrását értékeli, inkább kapcsolattörténeti munkának tekinthetjük, tulajdonképpen egy harmadik „kategóriát” képvisel.

A két magyar szerző tanulmányát emelném ki, mint tematikájában számunkra érdekesebbet. Györfly György munkája (Vremja szosztavlenyija Anonimom „Gyejanyij vengrov” i sztyepeNy dosztovernosztyi etovo szocsinyenyija) nem igényel különösebb bemutatást, hiszen már magyarul is — épp e folyóirat hasábjain — megjelent tanulmányának (Anonymus Gesta Hungarorumának kora és hitelessége. ItK 1970. 1—14. old.) bizonyos orosz fordítása, módosítással. Györfly György azon korábbi véleményét fejti ki, mely szerint Anonymus Gestája a XII—XIII. század határán keletkezett, tehát „P. dictus magister” III. Béla jegyzője lehetett; munkájának hitelességét pedig a regényes-elbeszélő műfaj határozza meg.

Perényi József tanulmánya (Ugri v Povesztyi vremennih let — Ugorok a „Povesztyi vremennih let”-ben) a legkorábbi orosz évkönyv egyes információit helyezi új megvilágításba és értékeli a magyar őstörténet szempontjából. Vizsgálódásának kiindulópontja az: mely népre vonatkozik és honnan ered az évkönyv „ugri” elnevezése, és mit jelent az „ugri csernii” és az „ugri belii” megkülönböztetés. Végső következtetése az, hogy az orosz néphagyomány — az évkönyvíró egyik forrása — csak a magyarok Kijev melletti elvonulását őrizte meg. A „Povesztyi” összeállítója azonban bizánci krónikákat is használt forrásként, amelyben „onogur” népnévvel az őorosz nyelven szintén „ugri” lett, ezért volt szükség a megkülönböztetésre. Perényi József cikke ismét bizonyítékát adja annak, hogy az orosz évkönyvek hallatlanul gazdag forrásanyagot szolgáltatnak a korai magyar történelem vitás kérdéseinek megoldásához. Sajnálatos, hogy e forrásanyag az Árpád-kor vonatkozásában — amely szintén

nem bővelkedik írásos emlékekben — szinte teljesen feldolgozatlan.

Már az eddig elmondottak is rávilágítanak arra, hogy milyen széles körű tájékoztatást ad ez a tanulmánykötet az orosz évkönyvírás területén végzett legújabb kutatásokról, amelyeket teljesebbé tesz a külföldi szerzők bevonása. A kötet összegző-rendszerző jellege miatt a XI—XVIII. századi Kelet-Európa történeti és irodalomtörténeti kérdéseivel foglalkozók számára nélkülözhetetlen anyagot tartalmaz.

Font Márta

Régi magyar művek miniatűr formában. Béla király névtelen jegyzőjének könyve a magyarok tetteiről. Fordította Szabó Károly. Második kiadás. Javította Fejérfalvi László (Az 1892-ik kiadás bethúhív utánnomata). Bevezette: Gál Katalin. Bp. 1969. Pátria ny. 241 l. — Rogerius: Tatárjárás. Fordította: Szabó Károly (az 1861. évi fordítás kiadása). Bevezette: Gál Katalin. Bp. 1972. Pátria ny. 247 l. — Brodaries históriája a mohácsi vészről. Fordította: Szentpétery Imre. Bevezette: Klaniczay Tibor. Bp. 1973. Pátria ny. 232 l. — Jellemvonások Mátyás király életéből. 1—2. köt. A szemtanú M. Galeotto latin műve után fordítja: Barna Nándor. Bevezette: Klaniczay Tibor. Bp. 1974. Pátria ny. 163; 176. — A korona elrablása. Egy magyarországi nő, Kottanner Jánosné emlékirata 1439—1440-ből. Közzéteszi: Mollay Károly. Bp. 1975. Pátria ny. 395 l.

A miniatűr könyvek divatja nem szükségképpen tartalmatlan különcködés, hanem párosulhat hasznos közművelődési szolgálattal is. Ennek az utóbbinak adják tanúbizonyságát a Földi Vilmos által patronált sorozat eddigi kötetei, melynek irodalomtörténeti érdekű programjában örvedetesen nagy helyet kapott a régi magyar irodalom. Kronológiailag — s nem megjelenési sorrendjükben — haladva elsőnek P. mester *Gesta Hungarorum*-át kell említenünk, mely Szabó Károly patinás szépségű fordításában került az olvasók elé.

P. mester a középkori írásbeliség tudóscszménye szerint egyszerűen írt tudományos és szépirodalmi igényű alkotást. Az Anonymus-problémát kutató szaktudósok vitái — indokolt egyoldalúsággal — jobbára csak a tudományos-történeti hitelesség kérdése felől közelítették meg és elemezték P. mester művét, és a köztudatban hovatovább nem is ismerik másként, mint dokumentum-értékű forrásműként. Most azonban, a miniatűr-sorozat jóvoltából valóságos revelációként kell konstatálnunk, hogy P. mester műve olvasmányként sem utolsó, különösen Szabó Károly régies illúziót keltő, zamatos magyarságú tolmácsolásában.

Irodalomtörténeti eseményként is elkönnyelhető szerencsés választás volt Rogerius mester *Carmen miserabile* c. emlékiratát és Kottanner Jánosné sokszor idézett, sokat emlegetett *Denkwürdigkeiten* c. izgalmas naplóját kiadni a miniatűr-sorozatban. Rogerius élményszerű hatást gyakorol ma is a régényes fordulatok iránt fogékony olvasóban, Szabó Károly fordítása tehát minden ódonasága ellenére sem hat fárasztóan régiesnek. A történeti hitelességgel párosuló kaland-sorozatok a Kottanner-naplóban tülemelkednek még a középkori történetírók fantáziájának átlagos szintjén is: oly lebilincselő olvasmánnyá avatják e remek tollal megformált XV. századi elbeszélést, hogy hozzá fogható nem sok van a régi magyar irodalomban. Az igazi nóvumot az teszi teljessé (nagyon időszerű kiadásán kívül), hogy Kottanner né naplójának ez az első bilinguis, német—magyar kiadása. A német szöveg gondozása, a filológiaiailag hű s ugyanakkor gördülékenyen szép magyarságú tolmácsolás Mollay Károly munkája, úgyszintén a jobb megértést elősegítő jegyzetek összeállítása is.

A reneszánsz latin próza két remekbe készült alkotással van képviselve az eddig megjelent kötetekben. Az egyik Galeotto anekdotás könyve Mátyás királyról (két kötetben), a másik Brodaries descriptiója a mohácsi ütközetről. Galeotto kiválóan alkalmas arra, hogy a humanista tudományosság és retorikai sallangjaitól idegenkedő modern olvasót is lefegyverezze humorával, és érdeklődést tudjon kelteni a budai reneszánsz világ belső, „intim” élete iránt, melyben a héroszként ünnepeelt nagy király emberközelpbe kerül velünk, fűltanüként halljuk jeles, bölcs és elcelődő megjegyzéseit humanista baráti körben az élet apró-cseprő dolgairól. Barna Nándor feledésből kiemelt, immár száz éves fordítása fokozza Galeotto írásának régies hatását anélkül, hogy az avultság érzetét keltené.

Brodaries tudósításának kiadása már csak azért is közönségienyét elégített ki, mert Nemeskürty István emlékezetes könyve óta széles körű érdeklődést tapasztalhatunk az olvasók körében Mohács és következményei iránt. Brodariesnak a publicisztika eleven-ségét hordozó, mégis megbízható leírása Szentpétery Imre kitűnő fordításában került ezúttal kiadásra, Klaniczay Tibor lényegyet megragadó, jól orientáló előszavával.

A miniatűr könyvek változatos tematikájának, izéles kötésterveinek, igényes illusztrálásának és gondos tipografizálásának spiritus rectora, Földi Vilmos, minden elismerést megérdemel azért a közművelődési misszióért, melyet e népszerű könyvecskékkel végez azzal a lelkes műszaki és művészi gárdával, mely társadalmi munkában végzi feladatát. Reméljük, hogy a Pátria-nyomda nagy nép-